

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XVI: 2018

Data odczytu: 11.04.2018 r.

Nr 15 (553)

Data wydania: 11.04.2018 r.

=====

1100. spotkanie

Jarosław Guttman

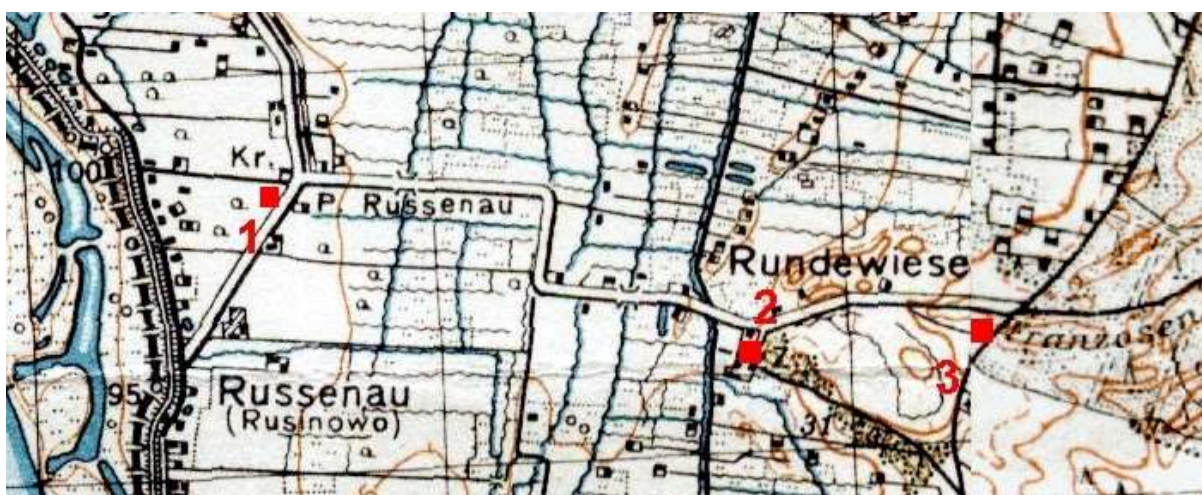
Obrona Grudziądza i okolic w 1939 roku

Plakat propagandowy z 1939 roku.

23 marca 1939 r. marszałek Edward Rydz-Śmigły poleca rozpocząć przygotowania do wojny. W całym kraju trwają zbiórki na rzecz wojska.

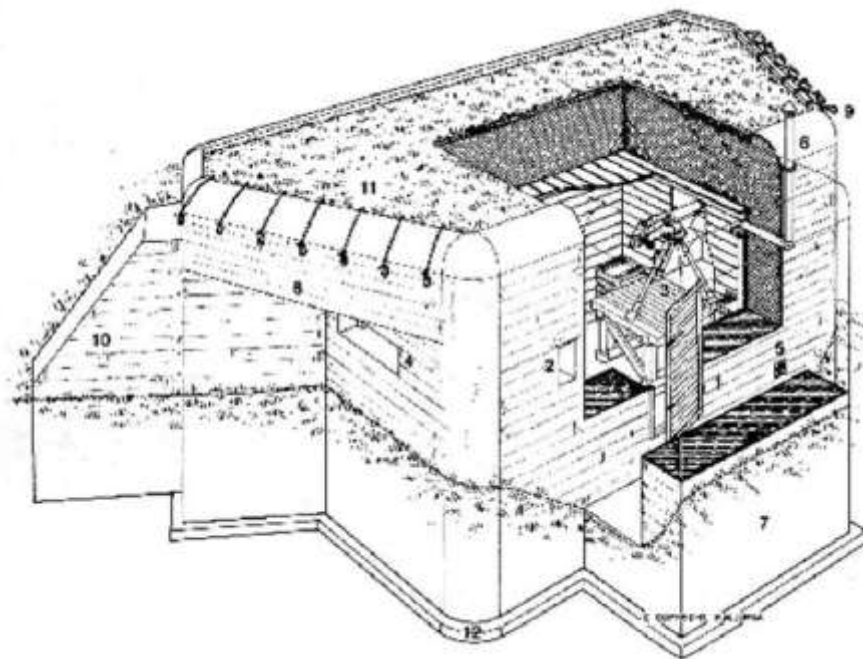

Marzec 1939 budowa schronów niemieckich.

Niemcy rozpoczynają budowę schronów na granicy. Blisko Grudziądza powstają pozycja gardejska. Składa się z schronów Heinrich. Są one sprytnie maskowane. Ten pokazany na zdjęciu przypomina domek letniskowy.

Sierpień 1939 r.

Stanowczo za późno przystąpiono do budowy schronów na linii Osy. Z pracami czekano do końca zniw. W okolicy Grudziądza powstało 11 schronów. Budowano je około 3 tygodnie, były wykonywane przez 300 osób i około 80 żołnierzy. Na budowę jednego schronu przypadało około 30 osób.

Zarząd Miejski w Grudziądzu
W. opl. 3380/39

Nr. ewid. 8

Rodzaj służby opl. obs. mel.

Karta przydziału
do służb ogólnomiejskich opl.
m. Grudziądza

1. Imię Grzyb

2. Przydział Obs. mel. Kłimki

3. Funkcja w OPL obrotowalor

4. Siedziba jednostki, do której został powołany
Grudziądz, ul. Grzybowa

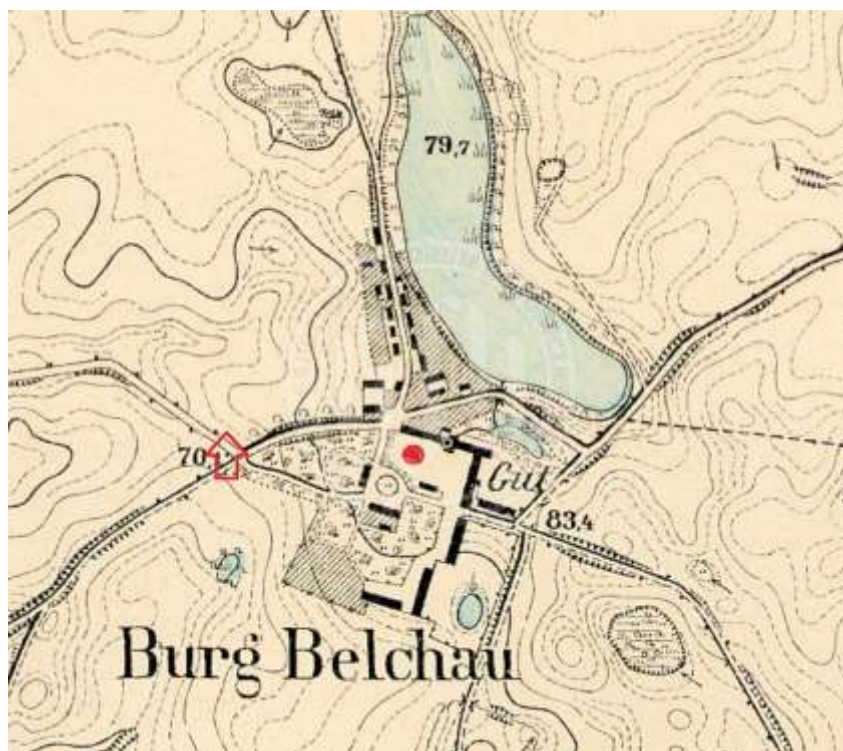
Nr. domu 16

wolny młoc ed. traw w opł.

26 sierpnia 1939 r. – karta przydziału.

Koniec sierpnia, sytuacja staje się napięta. W Grudziądzu trwa mobilizacja.

1 września 1939 roku

Godzina 5.00 – ostrzał artyleryjski.

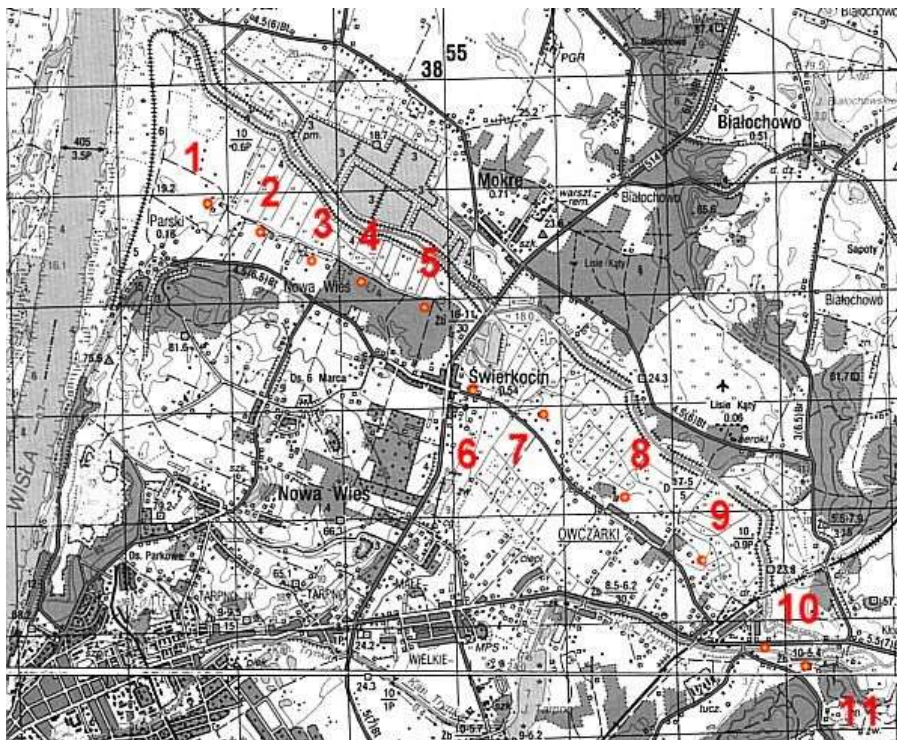
Rozpoczęła się wojna. W Białachowie niedaleko palacu ustawiono potężne działo.

Ostrzeliwało ono Cytadelę i Księżę Góry. Koordynaty były wcześniej znane, wyliczone według map sztabowych.

Godzina 5.00 – zbombardowanie lotniska.

Pierwsze bombardowanie lotniska w Grudziądzu. Niemieckie samoloty wylatywały z Królewca i Malborka.

Godzina 10.00 – Niemcy dochodzą do linii Osy.

Pozycje polskie atakuje około 74 czołgów. Wróg dochodzi do wniosku, że jest to pozycja silnie broniona, niemożliwa do zdobycia z marszu. Godzina 11.00 –

niemieckie lotnictwo atakuje 16 DP. Godzina 16.15 Junkersy atakują oddziały polskie za Wisłą, Jabłonowo, Lotnisko.

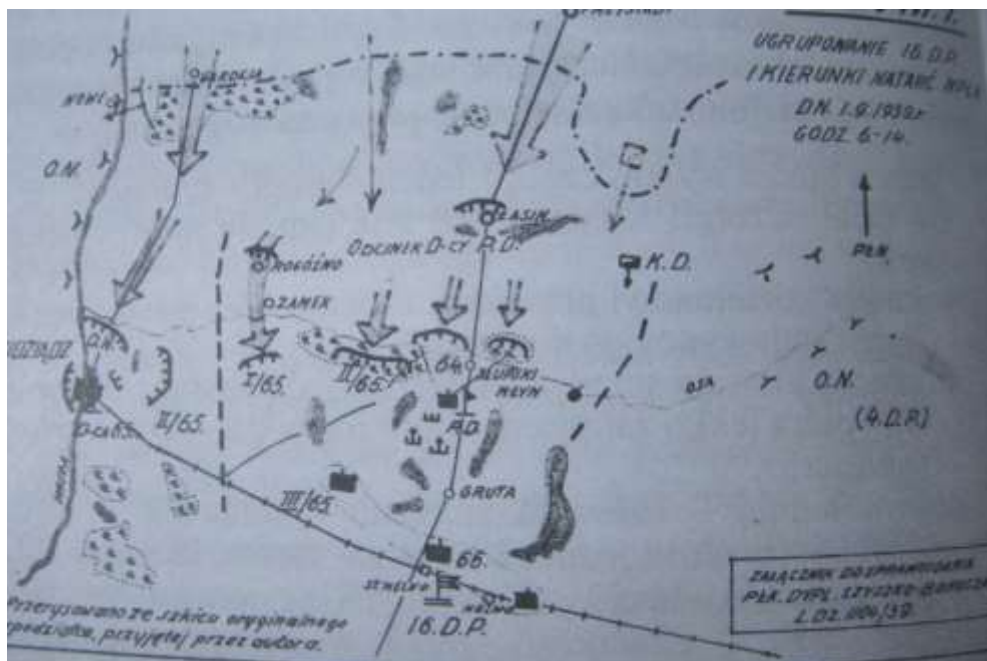
Godzina 16.00 Niemcy opanowują Salno.

Godzina 18.00 potyczka pod Annowem.

Godzina 20.00 przesunięcie obrony przeciwlotniczej z Grudziądza w okolice Zakrzewa. Godzina 21.45 rozkaz o przegrupowaniu. Godzina 23.45 rozkaz dla 16DP atak o świcie.

Mapa sytuacyjna na koniec 1 września 1939 roku.

2 września 1939 roku

Do 6.00 rano transport wojsk z okolic Brodnicy.

Nad ranem wysadzono most w Owczarkach. Jest to ciekawy epizod wojny obronnej. Do tego mostu dojechał niemiecki pociąg pancerny, który jechał tutaj, aż z Tczewa.

Godzina 6.00 ostrzał Grudziądza.

Godzina 8.00 walki w rejonie Gruty.

Godzina 14.00 wycofanie z rejonu Melna.

Godzina 14.00 atak samolotów P-11 na kolumny pancerne Brodnica – Grudziądz.

Strącony samolot PZL P.11 o numerze podskrzydłowym 504-T i nr bocznym 55 kpt. Floriana Laskowskiego. Zestrzelony 2 września 1939 r. w Grucie.

Godzina 14.46 nalot samolotów niemieckich.

Godzina 15 bitwa powietrzna w rejonie Lisewa.

Godzina 16.15 atak czołgów niemieckich na Wielki Łniska.

Godzina 17.25 bombardowanie Wielkich Księżych Gór.

Godzina 18.00 wycofywanie wielkich Księżych Gór, ewakuacja rannych do Mgowa.

Godzina 21.00 wysadzenie mostu na Wiśle.

Był to duży błąd taktyczny, most powinien zostać wysadzony w ostatnim momencie, uniemożliwił przedostanie się wycofującym oddziałom z rejonu Borów Tucholskich.

3 września 1939 roku

Rano Niemcy opanowują Maruszę, Węgrowo.

Godzina 9.10 atak lotniczy na polskie oddziały koło Wąbrzeźna.

Godzina 11.40 – 12.40 bombardowanie Grudziądza.

Godzina 13.10 atak na Pokrzywno.

Wieczór zajęcie dworca kolejowego, Księżych Gór.

Niemieckie oddziały walczą już w centrum miasta. Wojsko Polskie wydaje rozkaz wycofywania się na południe Grudziądza.

Godzina 16.30 Niemcy zajmują Strzemięcín.

Godzina 17.00 czołgi niemieckie dotarły do Wisły.

Wróg zamyka pierścień okrążenia, wylapywani są polscy żołnierze, którzy chcą wydostać się z miasta.

4 września 1939 roku

Godzina 12.00 podpisanie kapitulacji.

Godzina ta jest uznana za rozpoczęcie okupacji Grudziądza.

5 września 1939 roku

Wizytacja Hitlera pod Grudziądzem.

Adolf Hitler podążał za frontem. Do Grudziądza nie dojechał z uwagi na wysadzony most.

Ale był bardzo blisko na wałach w Michalu. Oglądał panoramę miasta. Następnie udał się na południe w kierunku Chełmna.

Notatki

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.